

KAHEKÜMNE NELJAS PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2024

Tn 2:31–41.44 (Rm 13:1–7; Mt 17:24–27)

31 Sina, kuningas, nägid, ja vaata, oli üks suur kuju. See kuju oli suur ja selle hiilgus erakordne; see seisis su ees ja selle välimus oli hirmus.

32 Kuju pea oli puhtast kullast, rind ja käsivarred hõbedast, kõht ja reied vasest,

33 sääred rauast, jalad osalt rauast, osalt savist.

34 Sa vaatasid, kuni üks kivi käte abita lahti murdus ja lõi kujule vastu jalgu, mis olid rauast ja savist, ja purustas need.

35 Siis purunesid üheskoos raud, savi, vask, hõbe ja kuld ja said aganate sarnaseks suviselt reheatlusele: tuul viis need ära ja neist ei leidunud jälgegi. Aga kivist, mis oli tabanud kuju, sai suur mägi ja see täitis kogu maa.

36 See oli unenägu, ja nüüd ütleme kuningale selle tähenduse:

37 sina, kuningas, oled kuningate kuningas, kellele taeva Jumal on andnud kuningriigi, võimu, vägevuse ja au.

38 Ja sinu kätte on Ta andnud inimesed, kus need ka iganes elavad, metsloomad ja taeva linnud, seades sinu valitsema nende kõigi üle – sina oled see kullast pea!

39 Aga sinu järel tõuseb teine kuningriik, väiksem kui sinu oma, ja veel kolmas kuningriik, vasest, mis valitseb kogu maa üle.

40 Siis tuleb neljas kuningriik, tugev nagu raud – raud ju lõhub ja pihustab kõike; ja nagu purustav raud, nii lõhub ja purustab ta kõik.

41 Aga et sa nägid jalad ja varbad olevat osalt potissepa savist ja osalt rauast, siis see tähendab jagatud kuningriiki; küll on selles raua tugevust, just nagu sa nägid rauda savimullaga segatult.

[42 Ja et jalgade varbad olid osalt rauast ja osalt savist, tähendab seda, et osa kuningriiki on tugev ja osa on rabe.

43 Et sa nägid rauda savimullaga segatult, tähendab seda, et kuigi nad segunevad inimseemne poolest, ei püsi nad üksteise küljes, nagu raud ei segune saviga.]

44 Aga nende kuningate päevil püstitab taeva Jumal kuningriigi, mis jääb igavesti hävitamatuks ja mille valitsust ei anta teisele rahvale. See lõhub ja hävitab kõik need kuningriigid, aga ta ise püsib igavesti.

[45 just nagu sa nägid, et üks kivi käte abita mäest lahti murdus ja purustas raua, vase, savi, hõbedat ja kulla. Suur Jumal on andnud kuningale teada, mis tulevikus sünnib. Ja unenägu on tõsi ning selle tähendus kindel.]

Sina, kuningas, nägid und, ja ennäe: üks hiigelsuur kuju. See kuju – võimas ja selle hiilgus erakordne – kõrgus su ees ja selle väljanägemine oli hirmuäratav. Selle kuju pea oli heast kullast, tema rind ja käsivarred hõbedast, tema kõht ja reied vasest, tema sääred rauast, tema jalalabad osalt rauast ja osalt savist. Sa nägid, kuni ilma käteta raiuti välja kivi ja

see lõi kaju rauast ja savist jalalabade peale ja purustas need. Siis purunesid üheskoos raud, savi, vask, hõbe ja kuld ning said aganate sarnaseks suviselt rehepõrandalt ja tuul kandis nad minema ja neile ei leitud kohta. Ja kivi, mis lõi kaju, sai võimsaks kaljuks ja täitis kogu maa. See unenägu – selle tõlgenduse ütleme kuninga ees: sina, kuningas, oled kuningat kuningas, sest taevaste Jumal on andnud sulle kuningriigi, väe ja tugevuse ja au. Ja kus iganes elab inimeselapsi, väljaloomi ja taevalinde, Ta on andnud nad sinu kätte ja pannud sind valitsema nende kõikide üle – sina oled see kullast pea. Ja pärast sind tõuseb teine kuningriik, madalam sinust, ja veel kolmas kuningriik, vasest, mis valitseb kogu maa üle. Ja saab olema neljas kuningriik, tugev kui raud – sest raud purustab ja lõhub kõik. Ja nagu lõhkuv raud, ta purustab ja lõhub need kõik. Ja et sa nägid jalalabasid ja varbaid osalt potissepa savist ja osalt rauast, saab see kuningriik olema jagatud ja selles saab olema raua tugevust, nagu sa nägid rauda segatuna savimudaga, ja nagu jalalabade varbad, osalt rauast ja osalt savist, saab see kuningriik olema osalt tugev ja osalt saab see olema pude. Ja et sa nägid rauda segatuna savimudaga, nad segunevad inimeste seemnega, aga nad ei jää üksteise külge, justnagu raud ei segune saviga. Ja nende kuningat päevil püstitab taevaste Jumal kuningriigi, mida iial ei hävitata ja seda kuningriiki ei jäeta teisele rahvale. Ta purustab ja lõpetab kõik need kuningriigid ning ta püsib igavesti, sest nagu sa nägid kaljust ilma käteta raiutud kivi ja et see purustas raua, vase, savi, hõbeda ja kulla, on suur Jumal andnud kuningale teada, mis saab sündima pärast seda. Ja unenägu on tõsi ja selle tõlgendus kindel.

Sissejuhatus

Taanieli raamat on kristliku traditsiooni järgi neljas nn Suurtest prohvetitest. Heebrea traditsiooni järgi kuulub Taaniel Kirjutiste (קְתוּבִים) hulka.

Samal ajal, kui kriitiline piibliteadus näeb Taanieli raamatus 2. sajandist eKr pärinevat apokalüptilist kompilatsiooni, millel pole kuigi palju pistmist ei ajaloolise tõe ega prohvet Taanieli isikuga, peab vanem kristlik pärimus seda prohvetlikuks tervikteoseks, mille koostamisaeg on tõenäoliselt ajavahemikus 536–530 eKr¹ ning autoriks ajalooline prohvet Taaniel², kes kõneleb endast raamatu esimeses pooles kolmandas, teises pooles aga esimeses isikus.

See, et tegemist ei ole mitte erinevate, üksteisega vaid lõdvalt seotud jutustuste või nägemuste kogumikuga, vaid läbimõeldult komponeeritud tervikteosega, tuleb selgelt

¹ Taanieli viimane nägemus on dateeritud «Pärsia kuninga Koorese kolmandal aastal» – tegemist on arvestusega alates Babüloonia vallutamisest Kyros II poolt aastal 539 eKr.

² Seda, et Taaniel – hoolimata tõsiasjast, et Taanieli raamatut ei peeta Heebrea traditsioonis prohvetiraamatuks – kuulub prohvetite hulka, kinnitavad näiteks Jeesuse sõnad Mt 24:15: «Kui te siis näete pühakojas seisvat hävituse koletist, millest prohvet Taaniel on rääkinud...»

esile Taanieli raamatu kiasmilise struktuuri (A-B-C-C'-B'-A' ning D-E-D') kaudu, mis ühtlasi selgitab, miks raamat on kirjutatud vaheldumisi heebrea ja aramea keeles³:

Proloog (1:1–21) – heebrea k.

- A Nebukadnetsari unenägu neljast kuningriigist (2:1–49) – aramea k.
- B Jumalale ustavaks jäänute pääsemine (3:1–30) – aramea k.
- C Kohtumõistmine Nebukadnetsari üle (3:31–4:34) – aramea k.
- C' Kohtumõistmine Belsassari üle (5:1–30) – aramea k.
- B' Taanieli pääsemine (6:1–29) – aramea k.
- A' Taanieli nägemus neljast kuningriigist (7:1–28) – aramea k.
- D Detailsed nägemused tulevaste kuningriikide kohta (8:1–27) – heebrea k.
- E Jeruuslemma taastamine (9:1–27) – heebrea k.
- D' Detailsed nägemused tulevaste kuningriikide kohta (10–12) – heebrea k.

Laias laastus koosneb Taanieli raamat kuuest kronoloogilises järjekorras esitatud Paabeli vangipõlve aega kuuluvast jutustusest (peatükid 1–6) ning neljast nägemusest (peatükid 7–12), millest esimesed kaks on dateeritud Babüloonia kuninga Belsassari esimese ja kolmanda valitsemisaastaga ning kolmas ja neljas Pärsia kuninga Koorese (Daarjavesse? – vt allpool olevat seletust) esimese ja kolmanda aastaga.

Taanieli raamatu keskseks sõnumiks on tunnistus Jumalast, kes on ustav ning kellel on meelevald kaitsta ja hoida neid, kes jäävad Talle ustavaks, kusjuures see kehtib nii üksikisikute kui terve rahva puhul. Jumal on nii päästja kui kohtumõistja – viimane tuleb esile ka prohveti nimes יהוה יִשְׁתַּדְּלֵנוּ – «Jumal on mu kohtumõistja»⁴.

Taanieli raamatu 9. peatükk algab sissejuhatusena «Daarjavesse, Ahasverose poja, kes oli meedlaste soost ja oli saanud kaldealaste kuningriigi kuningaks, esimesel aastal...» Siin mainitud kuninga isik on salapärase ning tekitanud rohkesti vaidlusi, kuna peale Taanieli raamatu ei ole ühtki teist allikat, mis kinnitaks taolise valitseja olemasolu. Traditsiooniline kristlik pärimus peab tõenäoliseks, et prohvet kasutab seda Kyros II (Koorese) teise nimena kohtades, kus ta soovib rõhutada, et isa poolt pärslane Kyros põlvnes ema poolt meedlastest⁵ ning et tema riik ei ole mitte ainult Pärsia, vaid «meedlaste ja pärslaste» kuningriik (vrd Tn 6:9.13.16).

³ Järgneva skeemi allikaks on Andrew E. Steinmann, Daniel, Concordia Commentary, Saint Louis 2008, p. 22.

⁴ Või ka «Jumala kohtumõistja», s.t see, kes mõistab kohut Jumala nimel.

⁵ Herotos mainib, et surmamisest päästetud Kyrose kasvatas üles lehmakarjuse naine, kes «pani talle mingi teise nime kui Kyros» (Historia 1, 113).

Niisiis on tõenäoliselt tegemist aastaga 539 eKr: Paabeli suurriik on langenud, ees seisavad mitmed murrangulised ajaloosündmused kuni lõpuaegade saabumiseni. Kesk kõike seda tõstab prohvet oma palge Issanda poole ning anub Temalt kogu oma rahva nimel pattu tunnistades ja seda kahetsedes armu, andeksandmist ja päästmist – «mitte oma õiguse pärast, vaid Sinu suure halastuse pärast» (Tn 9:18).

Jumal ei vasta sellele palvele (vähemalt esialgu) mitte julgustavate, kirkaste tulevikutootustega, vaid pigem manitsusega: «Seitsekümmend aastanädalat on seatud su rahvale ja su pühale linnale üleastumise lõpetamiseks, patule piiri panemiseks ja süüteo lepitamiseks, igavese õiguse toomiseks, nägemuse ja prohveti kinnitamiseks ja Kõigepühama võidmiseks.» (Tn 9:24)

Keelelisi märkuseid

Nägid – קִוּוּ – sõna קִוּוּ tähendab «nägema», «märkama», ka «und nägema», «nägemust nägema».

Suur – sõna שָׁרֵיף tähendab «väga suur», «ülisuur», «hiigelsuur».

Oli suur – sõna רַב־תִּשְׁבֵּעַ tähendab «[väga] suur», «võimas», «mõjuvõimas».

Seisis – קָאָם – sõna קָאָם tähendab «[üles] tõusma», «püsti tõusma», «seisma», «püsima», siin ka «kõrguma», «sirguma».

Ja selle välimus – וַיִּרְוֶה – sõna וַיִּרְוֶה on seotud verbiga רָאָה – «nägema», «jälgima», «ära tundma», «mõistma», nii võiks tõlkida ka «väljanägemine».

Tuul – רִיחַ – sõna רִיחַ tähendab nii «tuul» kui ka «vaim» ning tähistab ka hingeõhku, eluhingust ja -jõudu, väge, tahet, mõistust, tarkust ja mõtteviisi.

Inimesed – בְּנֵי־אָנָשׁ – sõnasõnalt: «inimese pojad», «inimeselapsed».

Metsloomad – חַיִּוֹת בְּרָא – sõnasõnalt «väljaloomad».

Väiksem – arameakeelne sõna אָרַע vastab heebrea sõnale אָרַע – «maa» – ning tähendab siin «madalam».

On andnud...teada – הִדְרִיעַ – sõna הִדְרִיעַ tähendab siin «teada andma», «kuulutama».

Sisuline analüüs

Taanieli raamat algab kirjeldusega Jeruusalemma piiramisest ja vallutamisest kuningas Nebukadnetsari poolt Juuda kuninga Joojakimi kolmandal valitsusaastal, s.t aastal 605 eKr.⁶ Pärast Jeruusalemma vallutamist viis Nebukadnetsar kaasa nii templivarad kui hulga ülemast soost noorukeid, keda valmistati astuma kuninga teenistusse. Paabelisse viidud vangide seas oli ka Taaniel (Tn 1:6), kes jäi truuks oma usule ja kommetele ning ületas kõiki teisi nii välimuse kui tarkuse poolest. Taaniel jäi kuningakotta kuni kuningas Koorese (Kyros II Suure) esimese aastani 539 eKr (Tn 1:21).

Juba oma teisel valitsemisaastal (604 eKr) nägi kuningas Nebukadnetsar unenäo, mis tegi ta väga rahutuks (Tn 2:1). Esialgu otsis Nebukadnetsar abi omaenda ennustajatelt ja nõidadelt, posijatelt ja Kaldea tarkadelt (Tn 2:2), aga et olla kindel, ei jutustanud ta neile, mida oli unes näinud, vaid nõudis, et nad seletaksid unenäo tähenduse ilma, et ta neile midagi ette ütleks. Kaldea targad ei saanud sellega hakkama ja kuningas otsustas nad karistuseks hukata (Tn 2:12) – paraku pidi sama saatus tabama ka Taanieli ja tema kaaslasi (Tn 2:13). Sellest kuuldes astus Taaniel kuninga ette ja palus pisut aega, et Jumalalt juhatust saades kuninga unenägu ära seletada (Tn 2:16).

Enne unenäo seletamist kutsus Taaniel oma kaaslasi Hananjat, Miisaeli ja Asarjat tema eest palvetama, et Jumal tema peale halastaks ja aitaks tal kuninga saladuse ära seletada. Seejärel laulis Taaniel Jumalale kiituslaulu (Tn 2:20–23) ning läks siis Nebukadnetsari ihukaitsepealiku Arjoki juurde, et takistada teda Kaldea tarku tapmast ja paluda võimalust astuda Jumalalt saadud seletusega kuninga ette.

Ka kuninga ees seistes ülistas Taaniel esmalt Jumalat, kinnitades, et «saladust, mille kohta kuningas küsib, ei suuda kuningale seletada ei targad, nõiad, ennustajad ega täheteadlased», vaid «taevas on Jumal, kes paljastab saladusi, ja Tema ilmutab kuningas Nebukadnetsarile, mis tulevasil päevil sünnib» (Tn 2:27j).

Kuninga veenmiseks andis Taaniel talle kõigepealt üksikasjalise ülevaate unenäost, mida kuningas oli näinud (või pigem nägemusest, mis talle anti): tegemist oli monstroosse, hirmuäratava kujuga, mis kõrgus kuninga ees, ent langes ja hävis mõne hetkega otsekui ei kuskilt tulnud kivist tabatuna või nagu tuulest minema kantuna, nii et temast ei jäänud jälgegi ega leidunud tema rusude jaoks kohta maa peal. Kuju asemel täitis kogu maa seesama kivi, mis kasvas hiiglaslikuks mäeks (või kaljuks).

Taanieli tõlgenduse kohaselt tähistab Nebukadnetsari nähtud kuju nelja üksteisele järgnevat kuningriiki, tõenäoliselt Babüloonia (Kaldea), Pärsia (Ahhemeniidide), Kreeka

⁶ See näib olevat vastuolus Jeremija raamatuga, milles öeldakse, et Nebukadnetsar sai kuningaks alles Joojakimi neljandal valitsemisaastal (Jr 25:1), ent erinevus on tõenäoliselt seletatav sellega, et ühes raamatus kasutatakse kevadel algavat babüloonia kalendrit, teises aga sügisel algavat juudi kalendrit.

(Makedoonia) ja Rooma impeeriume. Esimest kujutab kullast pea – Taaniel justkui üritaks Nebukadnetsarit meelitada, nimetades teda kuningate kuningaks, kuigi tegelikult on tegemist manitsuse või vähemalt meeldetuletusega, et Nebukadnetsari võim ei kuulu mitte talle endale, vaid ta on selle saanud Jumalalt, kes on tõeline kuningas mitte ainult maa peal, vaid ka taevas: «Sina, kuningas, oled kuningate kuningas, kellele taeva Jumal on andnud kuningriigi, võimu, vägevuse ja au.» (Tn 2:37)

Nebukadnetsari autoriteet sõltub täielikult Jumala autoriteedist: «Sinu kätte on Ta andnud inimesed, kus need ka iganes elavad, metsloomad ja taeva linnud, seades sinu valitsema nende kõigi üle.» (Tn 2:38) Jah, Nebukadnetsar on küll kullast pea, aga ta ei tohi unustada, et ta pole seda mitte oma päritolu või sõjaliste saavutuste varal, vaid üksnes seetõttu, et Jumal on seda tahtnud ja ta selleks seadnud.

Kahele järgmisele kuningriigile, s.t Pärsia (Ahhemeniidide) ja Kreeka (Makedoonia) impeeriumile, Taaniel suuremat tähelepanu ei pühenda: need tõusevad ja kaovad ning õige pea pole kedagi, kes neid isiklikult mäletaks. Muidugi võib küsida, kas taoline lähenemine ei ole ülekohtune – avaldasid ju nii Pärsia (Ahhemeniidide) kui Kreeka (Makedoonia) impeerium suurt mõju ka Iisraeli rahva ajaloole, mida kinnitab seegi, et teist ja kolmandat kuningriiki sümboliseerivad hõbe ja vask, mis on väärtuslikud metallid –, ent Jumala ilmutuse mõte ei seisne siinkohal mitte võimalikult hõlmavas ajalookäsitluses, vaid ajaloo lõppsihile osutamises.

See ei tähenda, nagu oleks neljas kuningriik, millele nägemuses osutatakse kõige suuremat tähelepanu, ajaloo lõpp – pigem on nii, et neljanda impeeriumi tõusu ja langusega sai alguse ajaloo lõppemine kui protsess, mis kestab edasi tänapäevalgi ning teostub viimselt tõelise kuningate Kuninga ilmumisel, kellel on meelevald nii taevas kui maa peal.

Neljas kuningriik Rooma impeerium – nii on kristlik pärimus seda alati mõistnud. Siinkohal pole mõtet spekuleerida üksikasjade üle – näiteks, et kas kuju kaks jalga võiksid sümboliseerida Lääne- ja Ida-Roomat või milline tähendus on kümnel varbal, kuna me tegelikult ei tea, mitu jalga ja mitu varvast Nebukadnetsari nähtud kujul oli. Märksa olulisem on vastata küsimusele, mis selle neljanda kuningriigiga – või selle ajal – ikkagi toimus ning milles seisneb Nebukadnetsari nägemuse tõeline tähendus.

Nagu öeldud, pühendab Taaniel üsna suure osa Nebukadnetsari unenäo seletusest just neljandale kuningriigile, mis on otsekui kõike lõhkuv, purustav ja pihustav raud. Ajalugu kinnitab, et Taanieli tõlgendus on õige: kuigi Rooma impeerium oli mõnevõrra väiksem nii Pärsia (Ahhemeniidide) kui Kreeka (Makedoonia) impeeriumist, on tõsiasi, et ta ületas oma eelkäijaid nii riigivõimu tugevuse ja tsentraliseerituse kui sõjalise võimsuse poolest. Lunastusloo seisukohalt on Rooma võimsusest mõõtmatult olulisem

aga see, et Rooma impeeriumi ajal rajas Jumal oma ainusündinud Poja Jeesuse Kristuse igavese Kuningriigi – Tema inimeseks saamise, ristisurma ja ülestõusmise läbi.

Nebukadnetsari nägemuses viitab kõik just sellele: inimeste poolt sõjalisele ja majanduslikule jõule, poliitilisele kavalusele ja vägivallale rajatud riigid võivad olla kuitahes võimsad (ja sageli ka hirmuäratavad, nagu teame eriti hästi 20. sajandi näitel) – viimaks peavad nad ometi kaduma, nagu neid poleks olnudki. See ei toimu aga mitte marksistliku progressiidee vaimus, vaid üksnes Jumala väe ja tegude läbi – just seda tähistab ilma käte lahti murtud või kaljust välja raiutud kivi, mis rabas vastu Nebukadnetsarile ilmutatud kuju jalgu, nii et kogu kuju pihuks ja põrmuks purunes.

Kaduvatele maistele impeeriumitele vastandub Jumala igavene Kuningriik, mis on hävimatu – seda sümboliseerib kogu maad täitev mägi, milles võime näha ettekuulutust Kristusest ja Tema kirikust, üsna sarnaselt Jesaja ja Miika prohvetikuulutustele, mis omal kombel kõnelevad samuti maiste ja üksteisega vaenujalal olevate riikide kadumisest: «Aga viimseil päevil sünnib, et Issanda koja mägi seisab kindlana kui mägede tipp ja tõuseb kõrgemale küngastest ning kõik paganad voolavad ta juurde. Ja paljud rahvad lähevad ning ütlevad: «Tulge, mingem üles Issanda mäele, Jaakobi Jumala kotta, et Ta meile õpetaks oma teid ja et võiksim käia Tema radu: sest Siionist lähtub Seadus ja Jeruusalemmast Issanda sõna!» Ja Tema mõistab kohut paganate vahel ning juhatab paljusid rahvaid. Siis nad taovad oma mõõgad sahkadeks ja piigid sirpideks; rahvas ei tõsta mõõka rahva vastu ja nad ei õpi enam sõdimist. Jaakobi sugu, tulge, käigem Issanda valguses!» (Js 2:2–5; vrd Mi 4:1–5)

Aramea sõna טור vastab heebrea sõnale צור ning tähistab nii mäge kui kaljut. Seda on oluline teada ja meeles pidada, kuna Vanas Testamendis kasutatakse seda sõna sageli Jumala enda iseloomustamiseks:

«Tema on kalju, Tema töö on täiuslik, sest kõik Tema teed on õiged. Jumal on ustav ja Temas pole väärust, tema on õige ja õiglane.» (5Ms 32:4)

«Ükski pole nii püha kui Issand, sest ei ole muud kui Sina, ükski pole kalju nagu meie Jumal.» (1Sm 2:2)

«Issand on mu kalju, mu mäelinnus ja mu päästja; mu Jumal on mu kalju, kus ma pelgupaika otsin, mu kilp ja abisarv, mu kõrge varjupaik!» (Ps 18:3)

«Sinu poole, Issand, ma hüüan, mu kalju!» (Ps 28:1)

«Üksnes tema on mu kalju ja mu pääste, mu kindel varjupaik, et ma sugugi ei kõigu.» (Ps 62:3)

«[Nad] tuletasid meelde, et Jumal on nende kalju, ja et Jumal, Kõigekõrgem, on nende lunastaja.» (Ps 78:35)

«Tema hüüab mind: Sina oled minu Isa, mu Jumal, mu päästekalju!» (Ps 89:27)

«Lootke alati Issanda peale, sest Issand Jumal on igavene kalju.» (Js 26:4)

Uues Testamendis kinnitab apostel Paulus sedasama Kristuse kohta:

«Nad jõid vaimulikust kaljust, mis saatis neid; see kalju oli aga Kristus.»
(1Kr 10:4)

Jeesus ühendab Taanieli ettekuulutuse 118. psalmi sõnadega:

«Kivi, mille ehitajad tunnistasid kõlbmatuks – seesama on saanud nurgakiviks? Igaüks, kes selle kivi peale kukub, kukub end puruks, aga kelle peale iganes see kivi langeb, selle teeb see pihuks ja põrmuks.» (Lk 20:17j; vrd Ps 118:22 ja Tn 2:34j.44j)

Nebukadnetsari unenägu kõneleb langenud maailma tegelikkusest: üks riik järgneb teisele, koguni terved tsivilisatsioonid sünnivad, kasvavad ja kaovad, enamasti rohkete kannatuste hinnaga, mis tabavad eeskätt neid, kelle häält pole kuulda ja keda selle maailma vägevad kõhklusteta oma ego altari ohvriks toovad. Seejuures ei ole õigupoolest oluline, millisel maailmaajastul inimkond parajasti elab, kuna väikeste erinevustega kehtib kõik igal ajal ühtviisi.

Tõeliselt oluline on see, et Jumalal on aegade algusest olnud lunastusplaan mitte ainult ühe rahva, vaid kõigi rahvaste, kogu inimkonna päästmiseks, ning viimselt on terve inimajalugu selle plaani teenistuses – mitte ainult Nebukadnetsar, vaid kõik maised valitsejad võlgnevad oma võimu ja väe Jumalale, sest «ei ole võimu, mis ei oleks Jumala käest, olemasolevad on aga Jumala seatud» (Rm 13:1).

Seejuures ei ole maised valitsejad aga tühipaljad mängukannid Jumala käes, vaid neile on antud võimalus otsustada kas tõe ja õiguse või vale ja ülekohtu kasuks. Taanieli raamat kinnitab selgelt, et see võimalus oli ka Nebukadnetsaril, ning Taanieli raamatu neljas peatükk annab lootust, et isegi too Paabeli hirmuvalitseja tegi viimaks õige valiku: «Nüüd mina, Nebukadnetsar, kiidan ja ülistan ja austan taeva kuningat, sest kõik Tema teod on tõde ja Tema teed on õiged! Tema võib alandada neid, kes käivad kõrkuses.» (Tn 4:34)

Jumaliku lunastusplaani kulminatsiooniks ja täitumiseks on Jumala ainusündinud Poja Jeesuse Kristuse lihakssaamine, ristisurm ja ülestõusmine, mille järel Ta ütles oma jüngritele: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Kristus on kalju, see suur mägi, mis täidab kogu maa. Tema kuningriik «jääb igavesti hävitamatuks» ja selle «valitsust ei anta teisele rahvale» (Tn 2:44). Inimeseks saanud Jumal on «maa kuningate valitseja» (Ilm 1:5), kuna «maailma kuningriik on saanud meie Issanda ja Tema Kristuse omaks ning Tema valitseb kuningana igavesest ajast igavesti» (Ilm 11:15).

Jutluseks

Kahekümne neljanda Nelipühale järgneva pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Kahe riigi kodanik». Teemat selgitatakse Jumalateenistuste käsiraamatus nõnda: «Kristlase õige kodumaa on taevas. Ometi on ta samal ajal maise ühiskonna liige ja selle keskel vastutav. Kristlased palvetavad valitsejate eest ning täidavad riigi seadusi ja kodanikukohust. Ühiskond kuulub Jumala seatud elukorraldusse, mis kaitseb ja teenib inimelu. Kahjuks võib maine võim vahel Jumalast lahti öelda. Siis sünnib olukord, kus võim tegutseb Jumala tahte vastu, inimese õigusi jalge alla tallates või piirates evangeeliumi vabadust. Sel juhul tuleb kristlastel nii üksikisiku kui kogukonnana kuulata Jumala sõna järgiva südametunnistuse häält.»

Arvatavasti lähtub teemakäsitus Kirikukäsiraamatu lugemiskava esimese lugemisaasta Evangeeliumist (Mt 22:15–22), milleks on jutustus sellest, kuidas variserid püüavad Jeesust meelitada lõksu küsimusega keisrile maksu maksmisest. Jeesus vastab kiuslikule küsimusele kuulsa lausega keisrile keisri oma ja Jumalale oma tagasi andmisest.

Ka kolmanda lugemisaasta Epistel (Rm 13:1–7) on pühapäeva teemaga üsna hästi seostatav. Selleks on apostel Pauluse manitsussõnad alistuda ja kuuletuda maistele võimudele ning täita nende ees kõik oma kohustused (sh maksude tasumine), kuna «ei ole võimu, mis ei oleks Jumala käest, olemasolevad on aga Jumala seatud».⁷

Kolmanda lugemisaasta Evangeelium (Mt 17:24–27) pühapäeva teemaga väga hästi ei haaku, sest kui see taandada üksnes pragmaatiliseks õpetussõnaks elada rahumeelselt, täita oma kodanikukohust ning mitte kellegagi vastuollu minna ega kedagi ärritada, siis oleks tegemist suure ülekohtuga evangeeliumiteksti suhtes. Evangeeliumijutustus templimaksu maksmisest kõneleb millestki märksa suuremast ja olulisemast: tõelisest Lunastajast, kes annab lunarahana kogu maailma eest mitte paar hõbetükki, vaid kõik, mis Tal anda on, s.t iseennast. Just selles tuleb esile ka sisuline seos kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemisega, mille fookuses pole samuti mitte maised valitsejad, vaid Jumala ja Tema Kristuse igavene Kuningriik.

Kahtlemata saab Vana Testamendi lugemisele toetudes kõnelda ka sellest, et kõik maised valitsejad võlgnevad oma võimu ja positsiooni Jumalale⁸, ent ka sellisel juhul ei tuleks keskenduda mitte ajalikule, vaid igavesele, näidates, kuidas kogu inimkonna ajalugu ühes riikide ja isegi tsivilisatsioonide tõusu ja langusega on lunastusloo teenistuses eesmärgiga päästa võimalikult palju hingi igaveseks eluks.

⁷ Neid Pauluse sõnu ei tohi kuritarvitada türannia õigustamiseks, sest nende õige mõistmise juurde kuulub äratundmine, et Jumala käest saadud võimu tohib teostada ainult kooskõlas Jumala tahtega – nagu ka maisele võimule tohib alluda ainult siis, kui see ei lähe vastuollu Jumala tahtega.

⁸ «Sina, kuningas, oled kuningate kuningas, kellele taeval Jumal on andnud kuningriigi, võimu, vägevuse ja au.» (Tn 2:37)

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Paabeli kuningas Nebukadnetsar on äärmiselt kummaline tegelane: ühelt poolt on tegemist Iisraeli vaenlasega, vallutajaga, hirmuvalitsejaga, teisalt aga kujutatakse teda Jumala ja tõe otsijana, kusjuures näib, et viimaks ta leidiski usu tõelisse Jumalasse.⁹ Igal juhul on selge, et Jumal kasutas Nebukadnetsarit¹⁰ ning saatis talle koguni nägemusi. Sellest, kuidas Nebukadnetsar oma unenäole seletust otsis, on näha, et ta oli tark mees: ta ei usaldanud igatüht, vaid pani võimalikud teadjamehed ja nägijad esmalt proovile. Viimaks ei jäänud kedagi teist peale Taanieli, kellelt kuningas võis oma kimbatuses abi saada.
2. Nagu Taaniel kuningale näitas, kõneles tema unenägu neljast üksteisele järgnevast kuningriigist, tõenäoliselt Kaldea, Pärsia, Kreeka ja Rooma impeeriumitest, mis olid võimsad ja määratu suured, ent mille saatus oli nende vägevusest hoolimata ühtviisi haletsusväärne: nad tõusid ja langesid ning nüüdseks on nad kõik kadunud nagu tuulest ära kantud aganad. Suurtest ja kardetud valitsejatest on saanud üksnes põrm ja nimed ajalooramatutes ning kõik see, mille nimel on läbi aastatuhandete sõditud ja mõõtmatus koguses verd valatud, on osutunud tolmuks, kaduvaks, mõttetuks, näiliseks. Nii kujutavad need neli kuningriiki kogu langenud inimkonna ajalugu, mille lõpp oleks ilma Jumala armulise sekkumiseta samasugune: meist kellestki ei jääks jälgegi, kui Jumal peaks meid maha jätma ja unustama.
3. Jumal ei ole inimkonda maha jätnud ega unustanud. Vastupidi, Ta on teinud kõik inimkonna päästmiseks. Jumal on võtnud kogu inimajaloo oma lunastusplaani teenistusse – Tema teenistuses on kõik maised kuningad, ning ka riikide ja tsivilisatsioonide tõus ja langus on suunatud ühele: tunnistusele ühelt poolt kõige maise paratamatust kaduvusest ja viimselt tühisusest ning teiselt poolt Jumala meelevalla ja Kuningriigi jäävusest ja hävimatusest. Jumal on oma ainusündinud Poja Jeesuse Kristuse inimeseks saamise, ristisurma ja ülestõusmise läbi rajanud igavese Kuningriigi, mis täidab kogu maa. Kristus on kalju, mis teeb kord lõpu kõigile maistele riikidele, ning Tema jääb püsima igavesti¹¹ – ühes nendega, kes on usus sellele kaljule rajatud.

⁹ «Nüüd mina, Nebukadnetsar, kiidan ja ülistan ja austan taeva kuningat, sest kõik Tema teod on tõde ja Tema teed on õiged! Tema võib alandada neid, kes käivad kõrkuses.» (Tn 4:34)

¹⁰ Jeremija raamatus nimetatakse teda koguni Issanda sulaseks (Jr 25:9).

¹¹ «Ja siis tuleb lõpp, kui Ta loovutab kuningriigi Jumalale ja Isale, olles kõrvaldanud iga valitsuse ja iga meelevalla ja väe. Sest Tema peab valitsema kuningana, kuni Jumal paneb kõik vaenlased Tema jalge alla.» (1Kr 15:24j)